

Fjärde roten, tomt 25

Kvarteret Bokhållaren

Sjunde roten 1637–57v

Sydöstra hörnet mellan Drottninggatan
och Östra Hamngatan (liksom 5.26)

Tredje roten 1657h–70

Tomtnumret innefattar två vinkelställda tomter: en västlig med kortsidan mot Drottninggatan och en östlig med långsidan mot denna gata. Förmodligen hade de från början olika ägare.

H. Barbara Joestes

1637–43, pigan 1644–46

Barbara Joestes var enligt yrkesregistret 1639 krögerska. Hon var sannolikt svärmor till

Benedictus Fistulator ”Balber” (*barberare*)

1645–50 (änkan 1651–59)

vilken 1631 var gift med Catelina Josten. Från Skottland. Måg:

Råthis Seth

1655–59 (G. Maria Fistulator)

Han tjänstgjorde bl.a. som befallningsman i Norrviken och troligen var det skälet till att han under några år upplät gården till svågern

Lorentz Brun (Braun)

1661–75

Lorentz och hans bror *Cornelius Braun*, vilka båda avled 1675, var söner till *rådsförvanten och kyrkoföreståndaren Johan Braun*, bosatt i 28 roten 1637–51. Lorentz Braun finns ej i mantalslängden före 1655. Den 21.9.1656 gifte han sig med *borgaren Andries Seths* dotter *Margareta Seth*. Svärfadern, som 1637–48 bodde i sextonde roten angavs bruka ”sijden och klädeshandel” 1639.

Fröding (BGHE) hävdar, att släkten Seth hade holländskt ursprung. Förnamnen i familjen var holländska men familjen hade även tyska släktkontakter. I överrätten meddelades den 7.2.1667, att Lorentz Braun på sin hustrus och sal Andries Seths arvingars vägnar hade befullmäktigat svågern *Martin Twist* att utfordra arv i Lübeck. Det är väl samma släkt de ärvde, när Ratke Seth, Lorens Braun på sin hustru Margareta Seths vägnar och *Anna Seth, sal. Conrad Webers änka* enligt magistratens registratur för den 15.10.1674 sökte arv efter sin sal moster *fr. Catharina Karkring* i Lübeck.

Herr Johan Rising 1671

Fredrik Krantz

1672–73

Ratke Seth

1674–75, änkan 1681 (se ovan)

Det finns bland breven från och till *Harald Stake* (Landskansliet AIIa:5, 355 och AIIa:6, 601) ett par som mer personligen berör Ratke Seth. Ratke Seth klagade den 12.6.1669 över de försummelser, som ”genom hans långsamma bortevarande med Cronans RänTERS infordrande och andra nödige ärendens förrättande förelöper, som betrachtandes den olägenhet och skada honom själv sedan han bortreste timat hafwer i ty att dess hus och gård med allt hwad han ägde, hwilket så mycket mindre har kunnat räddas och bärgas, som icke heller hans hustru, då olyckan hände, tillstädes utan desslikes förrest warit och lämnat dess förmögo uti tillslutne hus och kistor, som det hemmawarande fåkunnoge tjänstefolket ej öppna wisse, af en häftig eldswåda, som nattetid ömkeligen och till dess nästan oboteliga skada är worden avbränd och uti aska lagd”. Han talar vidare om behovet att erhålla ett hus, där han kunde vara med hustru och barn (han avser uppenbarligen gård i Norrviken).

Enligt Harald Stakes brev den 26.9.1671 hade Ratke Seth uppsagt sin fogdetjänst i Norrviken. Kungl. kammarkollegium hade förordnat *Anders Jutterbock* i Ratke Seths ställe. Ratke Seth förordnades omsider till krigskommissarie.

Ratke Seth, som var född 1631 avled 26.7.1676 i magsjukdom. Hans änka *Maria Fistulator* levde till 1717 men överlät 1709 gården i Göteborg till mågen

Hans Calmes

omtalad i bakugnslängden som bosatt i gården 1681. Han gifte sig dock först den 9.1.1682 med *Catharina Seth*. Maria Seths inbjudan till bröllopet ”den 8de nästkommande januari” finns arkiverad (LK DI:7, 968)

Den 10.1.1678 protesterade *Roluf Lambertsson* mot att *Johan Manorgen* hade fått arrest på ett parti gods, som tillhörde *Johan Calmes* och hans moder, hypotiserat till Roluf Lambertsson. Nu hade Calmes moder fallierat och hennes skulder till Roluf Lambertsson var ännu större. Nästa år kallas Johan Calmes Hans Calmes och hans moder *Henrik Calmes* änka.

Hans Calmes var handelsman och redare. Den 30.5.1695 omtalas han äga kreyerten Hjorten, vars skeppare *Jöns Lind* ersattes med *borgaren Johan Johansson*. Samma år stämdes han av *skepparen Jöran Kankelbergs* hustru.

Hans Calmes avled 64-årig 1710 (begr. 24 april) blott ett år efter det att han övertagit gården av svärmodern möjligen i samband med att hans hustru Catharina Seth avled (begr. 7.6.1709). Den omfattande bouppteckningen finns utförligt citerad i Berg (II:3–4, 2 ff.) och innehåller en intressant beskrivning av bostadshuset. Av rummen uppräknas: kammaren och boden med bl.a. 1 dusin ryssläderstolar, mellanstugan, förstugan vid köket, bakstugan, sängkammaren bakom köket, köket, gången, barnkammaren, kontoret, kramkammaren, kryddkammaren, stora salen och förstugan utanför kammaren Arvingar var *Henrik Calmes (d.y.)*, *Erik Nissen*, *Lorens Bagge*, *Johan Bruun* och Hans Calmes äldsta dotter *Dorotea Calmes* (född 1682, döpt 21 okt, död 1738, gift 1/ 1701 med Andreas Heger, död 1702) och hennes andre man (vigsel 1703) *handelsmannen Niclas Matzen*, född 1663 som son till *David Matzen* och *Anna Harder Langetwe*, död 1720. Dorotea och hennes man övertog gården 1715 enligt vad Maria Fistulators önskat i en skrift till magistraten den 30.8.1714.

1721, året efter det att Dorotea Matzen andra gången hade blivit änka brann alla byggnaderna ned. Eftersom bouppteckningen icke företogs förrän den 29.2.1724 kunde den i det sammanlagda tillgångsvärdet 7 890 d smt upptaga de 4.350 daler ”ett nyss uppfört men ännu till större delen

oinrett hus” på tomten vid Östra Hamnen till Drottninggatan var värt. Dorothea efterlämnade vid sin död 6 barn från äktenskapet med Niclas Matzen nämligen *Anna Catharina*, g Mattson, *David*, *Johan Henric*, *Niclas*, gift *Schale* (se Örnberg V:407) & *Maria Hülphers* (se Örnberg V:273), morfar till Ingeborg Oterdahl, g Åkerman (se Örnberg VI:432), *Harder*, född 1715, död 1806 (morfar till Berndt Harder Santesson, Örnberg I:131) och *Albrecht* (gift *Hammarberg*).

Den 22.3.1724 gifte Dorotea Calmes i Christine om sig med *Petter Silvander*, vilken efter att i Halmstad ha varit *kontributionsrättmästare* flyttat till Göteborg. I äktenskapet med honom fick Dorothea Calmes dottern Dorothea Maria Silvander, gift Nordborg i Borås.

Det berättas i Göteborgs magistrats årshandlingar den 16.1.1738 (EIIb:16) att handelsmannen Petter Silvander blivit enhälligt vald till riksdagsfullmäktige. Enligt Kungl. Maj:ts förordning av den 23.8.1731 skulle därtill väljas en person, som åtminstone hade varit borgare i sju år. Silvander hade vid början av nästa riksdag varit borgare ”fem månader in på det sjunde året”. Han hade avlagt burskapsed den 8.12.1731. Det hänvisades till att han för fjorton år sedan hade ingått äktenskap med en handelsmans änka och från första dagen av sitt äktenskap idkat handel till sjöss och lands i hela stadens åsyn. – Petter Silvander blev också fänrik och major i borgerskapets infanterikår.

Efter Dorothea Calms död 1738 (begr. 15 okt. då Peter Silvander befann sig som riksdagsman i Stockholm) gifte Peter Silvander om sig med *Sophia Bratt*. Hon bör vara den Sofia, som omtalas som en av den till Mariestads-Brattarna hörande rådman Jacob Larsson Bratts sju barn (se 5.18 och Bratt sid. 189–205). Av syskonen blev Lars senare rådman, Carl och Fredrik (bosatt i Masthugget) superkargörer, systemen Anna Christina gift i Karlskrona en syster Catharina Maria gift kämnären Olof Larsson Wennerberg och systemen Eleonora gift med handelsmannen Nils Lundvall i Göteborg. Sofias och Petter Silvanders äktenskap bör ha ingåtts efter bouppteckningen efter Dorothea Calmes 1740. När Peter Silvanders egendom värderades den 17.3.1745 (Ba:45) upptogs bl.a.; hus och gård i Göteborg i hörnet av Holländaregatan, $\frac{1}{4}$ i brigantinen S:Andreas, $\frac{1}{2}$ i huckaren S:t Andreas, $\frac{1}{5}$ i jakten Maria, $\frac{1}{3}$ i jakten fru Dorothea Sophia, $\frac{1}{4}$ i Strömbåten Natanael m.m.

Vid rådmansvalet efter framlidne Abraham Bruhn den 13.11.1741 (se Ba:46) beslöts att han skulle ersättas av Petter Silvander, som ägde de förtjänster, att han sedan sin ankomst till staden 1724 hade vunnit burskap. Han hade idkat handel och varit stadens fullmäktige vid 1738 års riksdag. Han hade också i några års tid låtit bruka sig som deputerad för stadens lovl. Borgerskap "vid vilka förrättningar samt handelsidkande han ådagalagt sådana prof av förstånd och skicklighet som till en rådmansjänsts väl förvaltande erfordras".

Rådman Petter Silvander avled 1750 (begr. Chr 10 juni). Den 12.11.1750 begärde änkan Sophia Silvander auktorisation av handelsmännen Nicolaus Matzen och Johan Anders Lamberg som förmyndare för hennes omyndiga barn Fredrik Adolph (född 1747, död dec 1813 som prost i Istorp, änka Maria Minten) och Petter Silvander. Hos rådmanskan Silvander, kallad ”oförmögen och näringslös” bodde 1753 utom *supercargören Anders Gothén*, som hade en husjungfru Anna Öhrn och anställde gossen *Olof Eriksson*, handelsmannen *Magnus Liedsten*. Den senare betalade tomtöret 1755 tillsammans med *garverifaktoren Johan Fredrik Bauer*, son till garvaren J. Reinhold Bauer i Kalmar av vilken han från sina tidigaste år fick lära sig grunderna i garvyrket. Sedan sattes han i lära på det Zetheliuska garveriet i Stockholm för att lära sig grunddragen i den engelska läderberedningen Bodman (FIG:264–276) ger en utförlig biografi över Johan Fredrik Bauer. I kommentarerna till Fredberg berättade Arvid Flygare och Sven Schånberg, att Johan

Fredrik Bauer som statsstipendiat hade studerat läderberedning i England, Holland och Belgien och att titeln faktor hänförde sig till hans syssla som statlig inspektor över rikets garverier. De hävdar att J. F. Bauer inte bara var garvare utan också jordbrukare (han ägde Gubbero och Kålltorp och arrenderade Stora Rödjan). Han var också tegelfabrikant som arrendator av stadens tegelbruk.

Bodman berättar, att när Bauer först anlände till Göteborg (vilket bör ha varit före dateringen av en reseberättelse 5.2.1753) anförtroddes han att uppsöka en lämplig plats för Johan Schutz' garveri, vilket resulterade i att Schutz av magistraten arrenderade "Stadens äng omkring Spinhuset, för detta Burg Grefs Lyckan kallad, som är belägen vid Mölndals å, mellan Fattighusängen, Landswägen och Gullbergs bro". I resebeskrivningen berättade Bauer att han hade ämnat fortsätta sin resa men av presidenten i kommerskollegium befalldes stanna kvar och fullfölja det påbörjade arbetet med Göteborgsgarveriet.

Johan Fredrik Bauer bör före den 1.1.1754 ha gift sig med Silvanders änka Sophia Bratt. Den 16.1.1754 (se EIIb:76, 30.1.1754) ansökte fru Cecilia Loodh om stolrum efter sin avlidna moster räntmästare Asps fru. Kyrkovärden handelsmannen Erik Christophersson hade emellertid lämnat stolrummet till Fru Bauer med följande skäl: Först hade fru Bauer gjort ansökning om stolrummet mer än 14 dagar förrän fru Loodh anmält sig därom, sedan var hon äldre gift än den senare och sist hade hon cederat ett beläget stolrum till kyrkan, då hon trädde i äktenskap med rådmann Petter Silvander och med honom begav sig till tyska församlingen. När hon nu åter begav sig till svenska församlingen borde hon få ersättning, Erik Christophersson begärde uppgift om hur långt stolrumsbörd bör sträcka sig med anledning av fru Loodhs släktregister.

I en annan årshandling daterad 12.4.1755 (Gbg EIIb:81) omtalas, att J. F. Bauer var gift med rådmann Petter Silvanders änka. Abraham Wahlman var skyldig honom 270 d smt för en åttodel i skeppar Per Bengtsson Hanhals huckert Emanuel sedan den 27.6.1739. Enligt Abraham Wallman (stavar själv olika gånger) fanns ej förbindelsen upptagen i det inventarium som 1740 uppgjordes efter avl. rådmann Silvanders hustru Dorothea Calmes. Abraham Wallman ansåg sig ha att fordra och ej vara skyldig.

Tillsammans med sin *hustru Sofia Bratt* sålde Johan Fredrik Bauer den 16.9.1761 för 13 000 d smt köpeskilling och 500 d smt vängåva gården 4.25 till handelsmannen Christian Arfvidsson. Att paret sålde denna gård vid denna tidpunkt kan bero på att Gubbero herrgård då blivit ledig genom kommerserådet Magnus Lagerströms död 1759. Sedan Fredberg skildrat den lärde och mångsidige kommerserådet Lagerströms alla förtjänster övergår han (III:522) till att beskriva J. F. Bauer:

"Över näste herre på Gubbero låg ingalunda samma glans. Lagerströmska familjen efterträddes nämligen därute av garvarfamiljen Bauer, vars överhuvud Johan Fredrik Bauer varit garverifaktor och sedan upprättat ett eget garveri. Då dylika företrädesvis anlades vid år lämpade sig Gubbero förträffligt därför eftersom Gullbergsån flyter förbi."

Schånberg och Flygare berättar emellertid att Bauers (f.d. Johan Schutz') garveri inte låg på Gubbero utan på andra sidan Gullbergsån (Garverigatan). Fredberg fortsätter:

"Var Johan Bauer inte samma tongivande och lysande man som Lagerström ägde han emellertid ett par av dennes egenskaper: kärleken till odlingen och den hortikulturella vetenskapen. Från hans tid kan man spåra den första sammanslutningen mellan de göteborgska trädgårdsmännen och jag tror mig veta att han var upphovsman till ett slags Hortikulturens vänner den tiden och att han fortsatte Lagerströms odlingsarbete." Så långt Fredberg. Bodman skriver (FIG:275), att det

faktum, att Bauer omgav sin bostad Gubbero med en trädgårdsodling, pekade hän mot att Bauers själ och hjärta voro mer vända åt botaniken än åt det prosaiska garveriet, Och så lämnar Bodman följande citat ur Svenska Mercurius (mars 1758):

”Herr Bauer har wid Garfweriet åtskillig plantering af Mullbärsträd, Alm, Gran, Ask med flere både Wild och Andre trän, alle uppdragne af frö, samt lefwande häckar af Hagtorn, Berberis etc. Äfwen har Herr Bauer anlagt drifkurar och bänkar för Meloner och andre Wäxter på själfwa Barkhögarne utanför Garfweriet, hwilka hålla en god, jämn och stark värme ifrån våren till hösten”

Flygare och Schånberg hävdar i motsats till Fredberg att Johan Fredrik Bauer (inte hans bror Johan Reinhold) i slutet av 1700-talet fungerade som ordförande i Göteborgs Vetenskaps- och Vitterhetssamhälle. Samma funktion hade mågen lektor vid Göteborgs Gymnasium *Erik Svensson Kullman*, född 8.9.1758, död 25.12.1804, gift med *Anna Bauer*,

Faktor J. F. Bauers (död på Gubbero den 21.12.1801) och hans hustru Sophia Bratts fortsatta historia utmärktes genom omfattande tomtköp och byggande av stenhus i tionde roten.

Johan Fredrik Bauer ägde i kv. Vindragaren 1790: 10.26 med åbyggnad (föret Peter Petterssons), 10.27 (hans stora stenhus), 10.28 (hans andra stenhus), 10.29–30 (med kalkbodar), oinrett stenhus 10.31, 9.31 (med bod) ödetomt 1786, tomt med bod 9.31, ”ödetomt” 1786. Den 26.7.1796 hölls på begäran av lektor Erik Svensson Kullman som prokurator i avlidna jungfru Anna Maria Radhes gäldbundna bo auktion på hennes fasta egendom hälften i tomten 9.32 i nionde roten vid Torggatan (kv. Enigheten) samt ett boningsrum och del i kök. Insattes 125 rdr. Till faktor Johan Fredrik Bauer för 125 rdr specie. Enligt bouppteckningen den 18.2.1805 efter mågen lektor Erik Svensson Kullman efterlämnade han en förmögenhet av 4 000 rdr banco, därav 3 333:16 rdr banco i trevåningshuset nr 26 i tionde roten med inplankade hörntomten nr 26 samt de med nr 27 sammanbyggda tvåvåningsstenhusen nr 29–30, som hustrun Anna Bauer ärvt efter sin far Johan Fredrik Bauer. (Berg I:2, 361)

Handelsmannen Christian Arfvidsson

Denne lät första gången den 5.10.1761 uppbjuda ett i hörnet av Drottning- och Östra Hamngatorna emellan handelsman Volrath Öltkens hus å södra och rådmannen herr Daniel Petterssons obebbyggda tomt å västra sidan beläget hus och gård. Fastigheten skulle tillträdas kommande påsk. Den Marstrandsfödde Christian Arfvidsson beskrivs utförligt tomt 4.19 (kv. Värnamo).

Handelsman Joh. Ekman betalade tomtöret 1765 och *direktör och kommandör Jacob von Utfall* 1775

Enligt bouppteckningen 23.1.1787 efter

kaptenen i Ostindiska Kompaniet Johan Adolf Burtz,

död på skeppet Gustaf Adolf i Kanton den 8.9.1785, efterlämnade han 5 702 rdr specie, därav hus och tomt i hörnet av Drottning- och Östra Hamngatorna, värderat till 2.454 8 rdr? [frågetecken i manuskriptet] och ¼ i tomt vid Lilla Bommen åt Hamnen näst intill kamrer Bauers hus.

Hans *hustru Maria Hall*, född 1756 (2.6.1758?), död 1820, var dotter till *handlaren Robert Hall*, död 30.11.1763 och *Anna Österborg*. Hos henne bodde 1785 *handelsmannen Anders Lönnerberg*. Maria Hall gifte den 29.9.1788 om sig med *överstelöjtnanten och kammarjunkaren Ernst Gustaf Ulfsparré*, vars hus 4.25 var 1790.

Gården uppbjöds den 30.1.1797 av *Erik Elias Setterberg* m.fl., som ägde ödetomten 1800–07.

Nästa uppbud av tomten (plus 4.26) ägde rum först 11.10.1841 av *handl. C J Bressander* (nytt uppbud av 4.25 den 6.9.1847).

Senare uppbud av 4.25–26

handl. C J Bressander 11.10.1841

handl J G Hamberg 22.2.1864

bolaget Josephsson och Leffler 8.11.1869